

terij, niets meer
de val, waar de
g met de dusge-
willens en wetens

de hand op den
grijpt van achter
iseering van den
haal.

soogd heeft, is in
het schafte eet...
de gevangenis
de leven een ge-
een boven-alles-
emand vroeg of
s een verlorenen,

kking zeggen en

hier hebben de
edachte, dat er
voor den diepst-
dschap van het
lorenheid, staat
lschap, die het
at het daarmee
van een wereld,
end voorbijgaat,
chen, die Kufalt
hun staf, heeten
minees en broe-
an vrome drog-
zijn ze gemeene
en vroom mom-
len in een schijn
De Schrijver
beeld van het
rp te doen uit-

hristus-vijandige

, om de machte-
zijn Evangelie te

machten in dit
leven is, omdat
Evangelie omzet

loor wat deze
mingen van het
en.

lacht, doch een
grave, maar een

te vraag is hier-
d.

Christus-belijder
als leetuur in

C. T.

**CHAP
IJK**

reeks werd er
ereenstemming
he planten- en
l. Dit geldt ook
oven dit artikel

im gebruik ge-
nde vrede was.
te betrekkingen
s schrijven aan
tingen over het
iegelen zich in
agstuk de zich
angdurige dis-
heftigheid ge-
soms samen te
ademie. Kerke-
sche geleerden,
unne plechtige
spaalde univer-

a zin nog eens
ide marielaren
door een von-
getroffen. Dat
veest; voor een
men niet zoo
ging.

te wijzen, dat
t de strijd der
net een kracht
en vehementie,
te de felle aan-
digers der om-
nog één wisten
tuiging. Welke

In het scheppingsverhaal worden afzonderlijk genoemd „de groote zeedieren en alle levende kri- oelende wezens waarvan het water wemelt, naar hun aard” (Gen. 1:21a, vert. Aalders). Hieronder hebben we te begrijpen allereerst de enorme monsters, die in de zee hun verblijfplaats hebben. De vertaling „walvissen” van onze Statenover- zettters is te eng. Met de „levende krioelede wezens” worden dan bedoeld alle overige zee- dieren (visschen, schaaldieren, enz.).¹⁾ Later in vs 26 en 28 worden ze dan weer samengevoegd onder den naam „visschen der zee”. Uit deze verschillende benamingen en uit het feit, dat bijv. zoetwatervisschen in het geheel niet genoemd worden, blijkt wel, „dat de openbaring aangaande de schepping, zooals die in Gen. 1 en 2 gegeven is, klaarblijkelijk niet beoogt een volledige optel- ling te bieden van al datgene wat door God ge- schapen is”.²⁾

In het algemeen worden in de Heilige Schrift onder „visschen” verstaan alle waterbewoners, dus alle dieren, die het water als middenstof hebben, waardoor zij zich bewegen en die daar- voor de noodige en nuttige lichaamsbouw en or- ganen hebben. Deze naam is dus typeerend, niet bepalend of systematisch. Dit zelfde ver- schijnsel treffen we telkens aan bij de benaming van groote groepen als vogels, kruipend gedierde enz., niet alleen in het scheppingsverhaal, maar ook bijv. in de onderscheiding van reine en on- reine dieren van Leviticus 11.

Dit hoofdstuk bevat nog tal van moeilijkheden en vormt een geschikt onderwerp voor de samenwerking tusschen theologen en biologen, waarop reeds eerder gedoeld werd. (Zie art. I.)

Deze typeerende benaming hangt ook samen met het doel der H. Schrift om ons de schepping voor te stellen als het kunstwerk van een doel- bewust God en daarom in alles wijs en doelmatig ingericht.³⁾

Een juiste Schriftbeschouwing voert ook hier weer tot een juiste waardeering der gegevens omtrent de natuurlijke historie in de Schrift. Daar ontbreekt echter dikwijls veel aan. Maar al te dikwijls is, — hoe eigenaardig dit moge schijnen, — kritiek op de Schrift gebouwd op een gemis aan natuurwetenschappelijk inzicht. C. E. van Koetsveld zegt: „Er is bij vele schrijvers nog een scheidsmuur opgericht tusschen de studie van de Natuur en van de Schriftuur, deze dub- bele openbaring Gods”.⁴⁾ Deze woorden worden niet instemming aangehaald door L. Fonck, die er aan toevoegt: „Daar komt nog bij, dat het nauwkeuriger onderzoek van dezen specialen tak van wetenschap voorzover het betreft de landen van den Bijbel, een kind van dezen tijd is. Daar- om schieten de werken van de kerkvaders en van de oudere verklaarders in dit opzicht meestal tekort, waaraan toch, hetzij bewust of onbewust, zelfs door de modernste wetenschap meer ontleend wordt dan zij zelf wil toegeven.”⁵⁾

Slechts zoo is het te verklaren, dat nog steeds bezwaren tegen de Schrift worden ingebracht, die den toets der wetenschappelijke kritiek niet kun- nen doorstaan.

Een der meest sprekende staaltjes hiervan is wel de „walvisch van Jona”. De redeneering is dan, dat dit verhaal onmogelijk juist kan zijn,

1) Dr G. Ch. Aalders, Genesis (Korte Verkl.), blz. 73 en 92.
2) Idem, De Goddelijke Openbaring in de eerste drie hoofd- stukken van Genesis, blz. 264. Zie over deze kwestie ook Genesis, blz. 96 v.v.

3) Dr J. P. de Gaay Fortman en H. Heidingsa, Leerboek der Nat. Hist. III, blz. 249. Zie ook: A. J. Haans S. J., Blind toeval of doelmatigheid in de Plantenwereld. 1907. (Uitgave no. 9 van de Apologetische Vereen. „Petrus Canisius”).

4) C. E. van Koetsveld, De Gelijkenissen van den Zalig- maker I, blz. 80.

5) L. Fonck S. J., „Sanktörnein, Tolkorn und höhere Parabelkritik”, Zeitsch. f. Kath. Theologie 26 (1902).

verwijten men elkander ook deed in de hitte van den strijd, de moederschoot van ééne kerk om- ving hen toch alle en, afgezien van een enkelen vrijdenker, aanvaardden toch allen de hoofdwaar- heden van het Christendom van schepping, zonde, verzoening en wereldeinde.

Eerst in den nieuweren tijd, die zich meestal hield aan een milderen en beschaafder toon, waren het niet meer de leden van één kerk, de belijders van één geloof, die elkander ontmoetten aan de frontieren hunner vakstudie. Al scheen de voorgrond zoo iets minder bewogen, de ach- tergrond kreeg in donkerder kleuring een veel diepere diepte. In de onderhandelingen der vak- wetenschappen stonden nu verschillende wereld- beschouwingen tegenover elkaar, het materialisme wilde zich met het Christendom meten, en de meest principiële overtuigingen kwamen in het geding, toen atheïstische geesten de zekere resul- taten der wetenschap wilden benutten voor hun schrale wereldbeschouwing. Een afgrondelijke kloof scheedde in het laatst der vorige eeuw den theoloog en den natuuronderzoeker, en men moet zich maar niet voorstellen, met welk een gezicht hun professorale representanten elkaar bij de senaatsvergaderingen de hand hebben gedrukt.

Ook deze periode is thans weer achter den rug. Wel licht haar schrille schijnsel hier en daar nog

omdat een walvisch zoo'n nauw keelgat heeft, dat er niet eens een haring, laat staan een mensch door kan.

Van deze redeneering deugt niet veel of juist gezegd: niets. In de eerste plaats is niet uit te maken, of het een walvisch geweest is, die Jona in zich opgenomen heeft. Het verhaal in het boek Jona luidt: „De Heere nu beschikte eenen grooten visch om Jona in te slokken” (hoofdst. 1:17). In verband met helgeen boven gezegd is over de beteekenis van het woord „visch”, kan het een walvisch geweest zijn. In Matth. 12:40 spreekt de Heere Jezus over Jona in verband met Zijn eigen leven en sterven: „Want gelijk Jona drie dagen en drie nachten was in den buik van den walvisch, alzoo zal de Zoon des menschen drie dagen en drie nachten wezen in het hart der aarde”. Hier heeft de Statenvertaling wel „wal- visch”, maar de grondtekst geeft „zeemonster”.⁶⁾ Hier dus ook geen zekerheid.

In de tweede plaats is de walvisch met het spreekwoordelijk kleine keelgat de Groenlandsche Walvisch (Balaena mysticetus), die alleen in de Noordelijke Zeeën voorkomt en niet in de Middellandsche Zee, waarin Jona, die op reis was naar Z.W. Spanje, werd geworpen. Deze is het dus zeker niet geweest.

In de derde plaats, aannemende het geval, dat het werkelijk een walvisch is geweest, brengt dat geen enkele moeilijkheid. In de Middellandsche Zee komt wel een walvisch voor. Deze soort is de Potvisch (Physeter macrocephalus), een 20—23 meter lang zeemonster. De kop is 5 m lang en 3 m hoog. De bek is niet, zooals bij de Groenland- sche walvisch bezet met baleinen of baarden, maar heeft een groot aantal tanden, die het dier tot een eerste klas roover stempelen. Het voedsel is hoofd- zakelijk zeer groote inktvisschen, die gemakkelijk de groote, uiterst rekbaar slokdarm kunnen pas- seeren.⁷⁾ Zulk een dier kan zeer wel een mensch opslokken.

Het is dan ook zeer begrijpelijk, dat Fonck in het zoo straks aangehaalde artikel scherp afreken- met dergelijke zoogenaamde bezwaren: „Verder laten velen van deze vertegenwoordigers der cri- tiek zich door de gansche richting van hun studie en werk er toe verleiden, om voor hun nieuwe en willekeurige hypothesen ook steun te zoeken op zulke plaatsen, die alleen door het gebrek aan natuurwetenschappelijke kennis bij deze critici nog op de een of andere wijze als vaste punten be- schouwd kunnen worden. Dergelijke misgrepen toonen opvallend duidelijk aan, op wat voor zwak fundament zulk een hoog gebouw der kritische wetenschap vaak opgetrokken is. Hoe koener de tinnen van dit gebouw ten hemel rijzen, hoe hoog- hartiger de titanenmoed van deze kritische be- schouwers de autoriteit van Gods Woord en van de geheele Christelijke Oudheid aanrandt, des te beklagenswaardiger komt hun dwaze waagstuk aan het licht om op drijfzand een vesting te willen bouwen, van waaruit men den hemel kan be- stormen”.

F. J. BRUIJEL.

6) Dr F. W. Grosheide, Matthëus (Kommentaar op het N. T.), blz. 157.

7) Brehms Tierleben XII, blz. 482 v.v.

Dr J. Ridderbos, Kleine Profeten II (Korte Verkl.), blz. 41.

UIT DE HISTORIE

Het eeuwfeest der Afschelding.

XI.

Wat moet er omgegaan zijn in het eerlijk ge- moed van een man als De Cock, die zoo geschokt

even na, maar de onderlinge verhouding van theologie en natuurwetenschap wordt thans niet meer gestoord door de agressiviteit van het materia- lisme. Veelmeer is er op het natuurwetenschappe- lijk erf een zeer opmerkelijke kentering gekomen, die ook de verhouding tot de godgeleerdheid grondig heeft gewijzigd. Er waait een andere wind, en wanneer de natuurwijsbegeerte er thans eens toe komt om haar innerlijke overtuigingen mede te deelen, dan wil het soms schijnen, alsof haar hart zoo stillekens uitgaat naar die metaphysische grootheden, wier werkelijkheid de theologie van oudsher beleed.

Het is een bijzonder merkwaardig verschijnsel, dat de grooten onder de hedendaagsche beoeffe- naars van natuurkunde en biologie zich niet meer kunnen onthouden van algemeene beschouwingen, waarvan een vorig geslacht zich nog met alle tekenen van afkeuring zou hebben afgewend. En in die overpeinzingen durven ze zich zelfs weer te bezinnen over de mogelijkheid van een im- materiële lijnsgrond van al wat is, en wagen ze zelfs den naam te noemen van Eén, die met geen natuurwetenschappelijke methode te vatten is. En dat komt niet alleen, omdat de personen wissel- den, toen een ander geslacht opkwam. Want er zijn er ook onder de oudere onderzoekers, die deze wending van harte meemaken, omdat de nieuwere studieresultaten daartoe schijnen te drin- gen. Zoo Bernhard Bavink, die twintig jaar lang

en smartelijk getroffen was geworden door wat de synode zelf op listige wijze had bedreven toen zij het koninklijk reglement van 1816 aanvaardde, waardoor de orde en eendragt in de Neder- landsche Hervormde Kerk verstoord werd en zal blijven verstoord zolang dit collegiaal systeem blijft gehandhaafd! Hoe driest toch, te durven gewag maken van ordeverstoring! Wie hadden al lang de orde verstoord en gingen daar ijverig mee voort? Wie waren het die de ware Hervormden grieden week in week uit en door wat zij predik- ten, en door hetgeen zij schreven? Hoe haatten de mannen die op de grofste wijze de trouwste zonen en dochteren der „Vaderlandsche kerk” scholden voor stalvee en voor ossen. Dat Van der Linde dit aandurfde, kan niet te zeer verwonde- ring wekken, doch dat de zeer geëerde en ge- leerde Dr Bentham Reddingius dit ook deed, en nog wel in een particulier schrijven aan den oppermachtigen albeschikker en bestuurder van 't departement van eeredienst, den heer Janssen, hebben de archieven in Den Haag eerst nu aan het licht gebracht. Een boekje van een blauw- verver, de voorrede van De Cock, een dorps- dominee, en dat nog wel over de Evangelische Gezangen, die in de groote kerk in Den Haag op oostentatieve wijze niet mede gezongen werden als ze werden opgegeven, bijv. door een graaf Dirk van Hogendorp, die zooveel niet kenden en dies niet zongen, terwijl er toch geen zangdwang be- stond, zou de orde en eendragt zoo ernstig ver- storen dat de rust alleen maar zou kunnen weer- keeren als maar „exemplarlijk” werd gestraft en drakonische maatregelen werden genomen, terwijl de grondzuilen der kerk werden ondergraven op allerlei manieren en haar orde was onderste boven gekeerd, neen, De Cock die dat zoo klaar zag, diep gevoelde, en met innige smart had gade- geslagen, hij moest wel trillen van heftige gemoeds- beweging als hij las wat men hem ter teekening voor- legde. Mocht hij daar niet over handelen? Zou een verstandig en vooral eerlijk mensch hieronder de hand kunnen zetten? Stak hij zijn hand niet tus- schen de scherpe, neen venijnige tanden van een foltertuig door te onderteekenen dat hij zich van nu voortaan, zoo in het openbaar als in het bijzonder stichtelijk zal gedragen. Moet hij zich dan soms als een Van der Linde in het openbaar gedragen en uitlaten? Moet hij zich dan wellicht als Assens wijf vermaarde predikant in het geheim uitlaten? De zeer ge- plaatste verontwaardiging maakte zich meester van den lang en veel geplaagden man. En toch! Zijn geduld was nog niet ten einde! Hij verzeker- het zelf. Nog weerstond hij den aandrang zich toch af te scheiden! Hoe men kan schrijven: „De Cock heeft niets gedaan om een botsing te ver- mijden, al wil dit niet zeggen, dat hij die opzet- telijk heeft uitgelokt” is, alleen maar te verklaren uit een animositeit die een weinig verder schrijft: Hij was een verwoed briefschrijver (ik onder- streep. K.). Zeker, De Cock dacht ook nu weer het eerst aan den koning. Bij Van Hogendorp had hij geïnformeerd naar de St.-Generaal: welke wind in dit college woei. Van Hogendorp lichtte hem zoodanig in, dat hij zich maar liever tot den koning wenden wilde dan tot de Staten-Generaal. Hij was een onvermoeid briefschrijver. Juist doordat naar schier alle zijden omzien om raad en steun wordt klaar weersproken, dat De Cock niets deed om een botsing te vermijden. Neen! s ch i p p e r e n dat kon hij niet. Een belofte doen, stukken teekenen met een soort van reservatio mentalis, een voorwaarde die hij voor zichzelf hield, daarvan had hij grooten afkeer; zulk be- staan hield hij terecht voor meened of breken van zijn woord. Hoe gansch anders staan de mannen van kerkherstel van onzen tijd tegenover wat in het Noorden des lands plaats greep, dan

de apologeten van het christendom bestreed, om- dat hunne wapens naar zijn inzicht niet deugden, en die nu toch een geschrift in 't licht zendt onder den titel: „Die Naturwissenschaft auf dem Wege zur Religion”. Dit suggestieve opschrift, dat ons de trotsche en autarke natuurwetenschap als het ware doet zien pelgrimeeren naar de vroeger ver- smade religie, heeft ook in ons land de belang- stelling voor deze vragen acuut versterkt en tot onderwerp van bespreking gemaakt in allerlei kring. Die titel is misschien te suggestief, maar het effect der vermeerde belangstelling is heil- zaam en gerechtvaardigd, omdat het waarlijk niet het eenige geschrift is, dat nu zulk een geluid laat hooren.

Het is een her-oriënteering der natuurkunde, die, doordringend tot in de laatste vragen der natuurwijsbegeerte, de geesten opnieuw aan het denken heeft gezet, en hunne gedachten in andere banen heeft geleid. Zoo kon het geschieden, dat ook de verhouding tot de theologie nu weer anders wordt gezien. De nadere toedracht van dat ge- beuren en dit opmerkelijk gevolg zijn de zaken, waarvan deze artikelen zich rekenschap trachten te geven.

Dr G. A. LINDEBOOM.